

ACTIVITATEA PROFESORILOR DE ISTORIE ÎN LUMINA CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI AL CULTURII SOCIALISTE

Concentrînd atenția întregii țări asupra problemelor educației comuniste, asupra dezvoltării și difuzării largi în mase a culturii înaintate, pregătirea și desfășurarea Congresului educației politice și culturii socialiste s-a transformat într-o acțiune politică de mare amploare și adînci implicații asupra istoriei noastre contemporane. Cu o mare forță a apărut, totodată, acest fapt fundamental: R. S. România avansează hotărît pe marginala umanismului socialist. Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congres, document de o rară bogăție și profunzime ideologică, demonstrează fermitatea comunistă a partidului nostru, a secretarului său general, spiritul marxist-leninist creator care animă întreaga sa activitate, devotamentul nețărmurit pentru ridicarea țării pe noi trepte de civilizație, pentru victoria în lume a celor mai nobile idealuri umane.

Constatăm cu mîndrie că *Istoria* s-a găsit la loc de cinste în lucrările Congresului, ceea ce relevă încă o dată marea importanță acordată de partid muncii noastre: „...trebuie să crească rolul educativ al școlii, contribuția ei la cultivarea în rîndul tineretului a înalțelor trăsături morale ale omului nou, constructor al socialismului. În legătură cu aceasta, consider necesar să atrag atențiunea asupra necesității de a se acorda mai multă grijă istoriei, literaturii, limbii române, creației poporului nostru — aceasta constituind un factor important pentru educația socialistă a tineretului patriei noastre.”¹ S-a subliniat necesitatea realizării unei profunde analize în spiritul materialismului dialectic și istoric: „Tendențele de denaturare a datelor istorice, interpretarea lor subiectivă, eronată, în funcție de anumite conjuncturi sau potrivit unor interese unilaterale, nu slujesc cauzei prieteniei între popoare. Asemenea practici sînt străine principiilor materialismului dialectic și istoric — concepția științifică despre lume a proletariatului —, spiritului de dreptate și adevăr al clasei muncitoare, poziției ei critice juste în valorificarea moștenirii trecutului”.² Ni s-a trasat orientarea clară a întregii

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România...*, 2 iunie 1976..., Buc., Edit. politică, 1976, p. 41—42.

² *Ibid.*, p. 47—48.

noastre activității: „Educarea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, și în primul rînd a tineretului, în spiritul dragostei față de țară și al patriotismului revoluționar, socialist, constituie o îndatorire permanentă care trebuie să ocupe un loc central în întreaga activitate politică și culturală... Să facem totul ca istoria să devină o puternică armă a prieteniei și solidarității între popoare, în lupta pentru socialism, pentru colaborare și pace internațională!”³

Această orientare constituie o constantă a politicii P.C.R., afirmată cu o deosebită vigoare și eficiență mai ales la și după Congresul al IX-lea al partidului (1965). Orientarea se înscrie, totodată, într-o tradiție de veacuri: folosirea argumentului istoric pentru fundamentarea dezvoltării progresiste, revoluționare a țării. Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino și mai ales Dimitrie Cantemir sînt cei ce dau temelii granitice orientării, existente de fapt de mult mai veche dată. Ion Inochetie Micu și îndeosebi corifeii Școlii ardelenne realizează o metamorfoză, încheierile — desprinse din studiul istoriei — arborîndu-le ca steag de luptă pentru eliberarea socială și națională a propriului popor. Tudor Vladimirescu, dar mai cu seamă pașoptiștii — în frunte cu N. Bălcescu — pășesc mai departe: ei folosesc concluziile istorice ca bază a luptei revoluționare, a rezolvării întregii sarcini acute a societății românești a vremii — lichidarea feudalismului, unirea și cucerirea independenței. Argumentul istoric stă la baza luptei pentru înfăptuirile din 1859 și 1877—1878. El este folosit cu măiestrie la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la începutul celui de-al XX-lea de istoricii noștri cei mai de seamă, de conducătorii mișcării socialiste, de personalitățile democratice în lupta pentru întregirea și dezvoltarea multilaterală a țării. Astfel s-a ajuns și la etapa cea mai înaltă a desfășurărilor semnalate: preluînd ștabela epocilor revoluate, P.C.R. a pășit mai departe, folosind concluziile istorice în lupta pentru desăvîrșirea procesului transformărilor revoluționare burghezo-democratice, pentru construirea socialismului, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Ni se relevă astfel că dezvoltarea și folosirea cercetării istorice în strînsă interdependență cu marile probleme naționale este o trăsătură definitorie a istoriei țării noastre. Ei îi dă glas și strălucire de ivoriu linia politică a partidului.

*
* * *

Datoria noastră cea dintîi este, deci, a contribui la formarea elevilor și studenților în spiritul patriotismului revoluționar, socialist, ale cărui caracteristici au primit acum o definiție profundă.⁴ Copiii și tinerii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — trebuie să cunoască bine lupta milenară a poporului nostru, să se pătrundă de valorile create și apărute de el, să treacă prin filtrul propriei sensibilități locul ce-i revine de drept în

³ *Ibid.*, p. 43, 48—49.

⁴ *Ibid.*, p. 43—44.

istoria Europei și Terrei. Contact istoric nu numai cu mintea, ci și cu inima — iată comandamentul nr. 1 !

Educarea prin muncă se face nu numai în atelierul școlar, în fabrică, pe șantier, pe ogor. Ea se face și în timpul lecțiilor, precum și al pregătirii pentru ele. Activitatea susținută a elevilor și studenților în vederea studierii istoriei, în cabinet și în afara lui — unul dintre cele mai importante precepte ale metodicii contemporane — ne solicită tot mai mult atenția prin valoarea sa educativ-instructivă.

S-a vorbit mult pînă acum despre rosturile utilizării literaturii beletristice la lecții, despre importanțele ei potențe formative. Prea puțin s-a spus însă despre bogăția limbii istoricului, mai cu seamă despre necesitatea includerii giuvaerurilor limbii românești medievale, în care vom găsi o uriașă capacitate de expresie. Dar aceasta nu-i totul, căci limba nu-i numai mijloc de comunicare între oameni; ea este, totodată, instrument de legătură între generații, între veacuri: a cunoaște sonoritățile cristaline ale românei din veacurile XVI—XVIII înseamnă deci a prelua și acea bogăție sufletească, ce ți se desvăluie — la lectura textelor de atunci — la tot pasul. Pentru istorie se adaugă și faptul că ea vehiculează izvoare de preț ale trecutului, fundament al cunoașterii acestuia.

Grigore Ureche dădea acest portret de neuitat al marelui domnitor: „Fost-au acestu Ștefan vodă om nu mare de statu..., om întreg la fire, nele-neșu, și lucrul său îl știa a-l acoperi și unde nu gândii ai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși să vîrîia, ca văzîndu-l ai săi, să nu să îndărăpțeze și pentru aceia raru războiu de nu biruia. Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor.“⁵ Propozițiile sînt dăltuite în bloc dealmaz nepieritor. Meșterul își fixează — fizic și psihic — modelul. Îi stabilește apoi talentul politic-militar și în fine, îi pune coroană de lauri: „Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor“. După toate probabilitățile, aici se sintetizează excepționala realizare din campania anului 1476. Urdiile lui Mehmed II învăluie țara și stropesc pe români la Valea Albă (domnul slobozise grosul oștilor pentru ca oamenii să-și scoată familiile și avutul de sub lovitura dinspre est a tătarilor); cetățile stau însă tare în fața năvălitorilor, și — adunîndu-se noi forțe la chemarea lui Ștefan — oștirea noastră îi alungă și-i sfărîmă: „Scrie letopisețul nostru că după poticala lui Ștefan vodă, ce au pierdut războiul, de sîrgu au strînsu oastea ce au putut degrabă și s-au dus după turci și i-au ajunsu trecîndu Dunărea, la vreme de mas și lovindu-i fără veste, i-au speriat de au căutat a fugi lăsîndu pleanul și tot ce au prădatu. Iară Ștefan vodă le-au apucatu pleanul tot și s-au întorsu înapoi cu izbînda.“⁶ Limba cronicarului nu-i numai în îmbrăcăminte minunată, nu-i numai suportul material al știrilor istorice. Ea aduce pînă la noi și încărcătura de gânduri și

⁵ G. r. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. a II-a P. P. Panaitescu, E.S.P.L.A., (1958), p. 120.

⁶ *Ibid.*, p. 104.

sentimente a oamenilor de-acum trei veacuri, grijile și nădejtile lor cu privire la țară.

Militîndu-se pentru introducerea, în circuitul viu al limbii, a marilor ei valori trecute, nu se reeditează oare vechi rătăciri? Evident că nu. Exagerările „latiniste“, „neologiste“ etc., precum și înlăturarea lor sînt o lecție mereu vie în cultura noastră. Azi, desigur, nimeni nu se mai poate erija — de exemplu — în inamic al îmbogățirii continue a limbii cu neologisme. Din contra, necesitatea fenomenului își lărgeste mereu sfera de acțiune pe măsura dezvoltării tot mai ample a țării, a desfășurării revoluției științifico-tehnice contemporane, a accentuării circulației bunurilor culturale pe plan mondial.

Este însă o lecție, ale cărei învățăminte se pare că nu le-am fixat încă. Limba bogată, mlădioasă, plină de farmec a vremii noastre își poate spori cu mult valorile prin preluarea continuă, tot mai largă, a realizărilor trecutului. N-avem de-a face cu un simplu deziderat, ci cu un imperativ, căci una dintre trăsăturile definitorii ale procesului de dezvoltare a limbii românești ar putea fi astfel formulată: straturile succesive nu elimină fundamentul, ci-l amplifică și-l nuanțează. Iar aceasta este pentru istoric o nevoie mai acută, poate, decît pentru profesorii de multe alte specialități: verbul cald, nuanțat, expresiv îi dă o forță suplimentară în evocarea scenei și portretizarea personajului, în nararea evenimentului și conturarea procesului, în sugerarea specificului și esențializarea epocii.

*
* *
*

O altă mare îndatorire a noastră este și aceea de a contribui la formarea elevilor și studenților în spiritul solidarității internaționaliste, al cărei conținut contemporan a primit acum o multilaterală explicitare.⁷ Intrinsică acestei direcționări este prețuirea contribuției tuturor popoarelor la dezvoltarea civilizației mondiale, ceea ce — așa cum arată experiența didactică românească — se poate realiza pe baza aplicării unor principii metodologice, printre care mai importante se înfațșează următoarele:

1. Pe o anumită treaptă a dezvoltării istorice, orice popor — mare sau mic, avînd o formațiune statală proprie sau nu — a creat valori umane notabile, care au îmbogățit tezaurul civilizației mondiale.⁸ Una sau mai multe țări au creat poate valori foarte importante, ce constituie un aport decisiv la prosperarea omenirii în acea vreme. Nu trebuie însă uitat că, adesea, acest aport include în sine creațiile valoroase ale altor popoare: cultura antică greacă și hellenică, de ex., a cuprins multiple realizări ale Orientului; cea romană le-a absorbit pe cele greco-hellenice etc. Este de avut în vedere și faptul că — dacă alte popoare ale vremii, pentru motive clar

⁷ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 100—102.

⁸ *Idem*, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate...*, vol. 7, Buc., Edit. politică, 1973, p. 803.

determinate de cercetarea științifică, au realizat o creație de amploare mai redusă (deși se cunosc cazuri când țări, aflate într-un stadiu inferior de dezvoltare, aduc o contribuție neatinsă apoi de nimeni pe vreo treaptă evolutivă ulterioară,⁹ precum și țări rămase în urmă economiceste care depășesc — într-un anumit domeniu cultural — țările cele mai dezvoltate ale epocii¹⁰) — aceea creație constituie totuși o parte inalienabilă a realizărilor timpului și, desigur, nu vom putea înțelege cultura europeană a antichității fără a lua în considerare producția spirituală a popoarelor aflate *extra fines provinciarum*: celtii, germanii, illyrii, sciții, tracii (inclusiv geto-dacii) etc. Aceste popoare au preluat realizări greco-romane, dar au și dat din ale lor, ceea ce se demonstrează chiar și numai prin reamintirea faptului că mitul despre Orfeu este originar din Tracia, de unde se trăgea și Dionysos-Bachus. *Mutatis-mutandis*, fenomenul prezintă forme similare și-n lumea contemporană: la dezvoltarea civilizației timpului nostru au adus și aduc o contribuție notabilă toate țările lumii, hărnicia muncitorilor și inginerilor, țăranilor și savanților, artiștilor și profesorilor de pe toate meridianele. Este justificată deci mândria fiecărui popor pentru creația sa seculară și milenară, ceea ce se armonizează pe deplin cu spiritul egalității și fraternității între națiuni, precum și cu lupta pentru socialism.¹¹

2. Cercetarea relațiilor între etniile aceleiași stat, precum și a relațiilor dintre diferite țări constituie un bun prilej de educare în spiritul frăției între popoare. Ideea este axiomatică în ceea ce privește folosul contactelor economice, sociale, culturale etc. Oricât ar părea de paradoxal, ea nu este mai puțin adevărată și cu referire la studierea conflictelor militare, cu condiția ca cercetarea acestora să nu pornească de la poziția pacifistă — simplistă, insuficientă —, ci să se transforme în tot atâtea prilejuri de evidențiere a intereselor de clasă ce-au generat războaiele, de demascare a politicii antipopulare a exploataților și asupritorilor, de conturare a tradițiilor de apreciere reciprocă între oamenii, diferențiați prin limbă, datini, împrejurări de viață etc., dar uniți prin interesele comune ale celor ce trudes.

3. Manualele și cursurile de istorie, așa cum arată experiența didactică a R. S. România, constituie un aport valoros — la educarea copiilor, adolescenților și tinerilor în amintitul spirit —, în cazul când ele prezintă întreaga curbă evolutivă a procesului social și relevă creația istorică cea mai reprezentativă a tuturor țărilor. Cum se poate rezolva însă această problemă, când mintea elevului și studentului este asaltată în tot mai mare măsură de fluviul nesfârșit al informației contemporane, când — în mod justificat — în întreaga lume se pune tot mai mult accentul pe aspectul formativ al muncii noastre, restrângându-se cel informativ? În unele țări, se încearcă a se găsi soluția prin aducerea în fața discipolilor numai a unor fragmente ale

⁹ K. Marx, Fr. Engels, *Opere*, vol. 13, Buc., Edit. politică, 1962, p. 683—684.

¹⁰ K. Marx, *Scrieri alese*, I, Edit. P.C.R., 1945, p. 460 (Fr. Engels c. C. Schmidt, 27 oct. 1890).

¹¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a II-a, vol. 26, Buc., Edit. politică, 1964, p. 105—109.

drumului parcurs de omenire,¹² ceea ce însă îi văduvește evident de însușirea valoroasei laturi educative, relevată în cele precedente; în cazul studiului concentric al istoriei în școală, modalitatea poate fi valabilă — în anumite condiții — numai în clasele superioare, când se reia analiza evenimentelor. Soluția corespunzătoare fundamentală poate fi găsită prin tratarea în cursuri a momentelor-cheie ale dezvoltării fiecărei zone a globului și omenirii în ansamblu, urmărindu-se însă procesul evolutiv integral al omenirii în general și al propriului popor, în speță, în care sens acționează — în conșes cu programele și manualele existente — profesorii din țara noastră.

4. Cercetarea evenimentului istoric trebuie făcută în mod științific, soluția adoptată fiind aceea propusă de cele mai valoroase lucrări de specialitate din lume. Nu o dată însă, se întâmplă altfel. Problema formării poporului român a avut, de-a lungul secolelor, acute implicații politice și a suscitat îndelungi discuții între partizanii a două teorii contrare: continuitatea geto-dacilor, daco-romanilor, străromânilor și românilor în zona carpato-dunăreano-pontică; „imigrația“ românilor din Peninsula Balcanică pe teritoriul țării noastre. Cu toate că una dintre trăsăturile de bază ale modului de reflectare a istoriei noastre în literatura străină actuală constă în acceptarea tot mai hotărâtă a teoriei continuității,¹³ pentru demonstrarea justeții căreia s-au adus suficiente dovezi, în unele țări mai apar încă lucrări care ignoră cu desăvârșire problema sau redau cu totală indiferență ambele teorii ce se înfruntă.¹⁴

Într-o recentă sinteză, se pune cu pertință la contribuție ceea ce a dat mai valoros cercetarea istoriei societății ungare din secolele X—XI, dar se consideră că — pe teritoriul luat acum în stăpânire — aristocrația maghiară găsește numai avari (supraviețuitori ai campaniilor lui Carol cel Mare), slavi (așezați de avari în diferite părți), precum și grupuri gepide și coloni bavarezi (stabiliți în timpul dominației franceze).¹⁵ Românii însă nu-s menționați decît la sud de Dunăre,¹⁶ ceea ce vine în contradicție cu ansamblul materialului informațional, care demonstrează clar că masa populației autohtone la vest de Carpați, către anul 900, o constituiau românii.¹⁷ Eludarea unui element fundamental al conjuncturii istorice frizează renunțarea la metoda de cercetare a materialismului istoric, căci aceasta impune

¹² „Predarea istoriei”, București (Institutul Centr. Perf. Pers. Didactic, Biblioteca Centr. Pedag.), 3, 1973, p. 114—118; E. Hurezeanu, *Orientări noi în predarea istoriei*, în „Studii și articole de istorie”, XXIV, 1973, p. 93 (pe baza unor lucrări britanice).

¹³ L. Roman, *Necesitatea studierii istoriei populației României*, în „Studii și articole de istorie”, XXVI, 1974, p. 90—91.

¹⁴ *Histoire Universelle Quillet*, dir. R. Balland, I, Paris, 1961; C. Brinton et al., *A History of Civilization. Prehistory to 1715*, Fourth ed., Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, (1971); etc.

¹⁵ I. Diènes, *Les Hongrois conquérants*, Budapeșt, „Corvina” (1972), p. 10.

¹⁶ *Ibid.*, p. 8 (harta); *vide* și p. 81—85.

¹⁷ A se vedea în volumul de față: L. Roman, *Voievodatele românești de la vest de Carpați către anul 900*.

— printre altele — a se lua în considerare ansamblul faptelor (și nu elemente răzlețe), a le aborda multilateral și în conexiunea lor obiectivă.¹⁸

Într-o altă lucrare, de curînd apărută, se încearcă a se susține că — între Moldova, Țara Românească și Transilvania, chiar la începutul secolului al XIX-lea — ar fi existat numai „unele relații economice, mai ales comerciale, obișnuite între state vecine“, de unde se conchide și că oștirea condusă de Mihai Viteazul ar fi dus „războaie de cucerire tipic feudale... în Moldova și Transilvania“, războaie care n-ar fi avut caracter progresist.¹⁹ Aserțiunile, după cum se știe, nu corespund realității, legăturile multilaterale între provinciile românești în întregul ev mediu intensificîndu-se continuu. Procesul istoric obiectiv se reflectă în conștiința oamenilor din toată aria carpato-dunăreano-pontică, ei știindu-se părți ale aceluiași trup. O mărturisește moldoveanul M. Costin: „Numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian este rumân sau *romanus*, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dinșii... pînă astăzi; același nume este dat îndeobște și muntenilor, și moldovenilor, și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei“.²⁰ O afirmă munteanul C. Cantacuzino stolnicul: „Însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și deș Ardeal, ... și moldovenii, și toți cîți și într-altă parte să află și a această limbă, ... tot unii sînt..., că toți aceștea dintr-o fîntînă au izvorît și cură“.²¹ *Predoslovie către cetitori la Noul Testament* — ce iese din tiparnița de la Belgrad (Alba Iulia) în 1648, în timpul păstoriei lui Simion Ștefan — constatînd „rumânii“ în diferite țări, înfierează scindarea politică a neamului („vina celuiia ce-au răs-firat rumânii“), iar pentru a contribui la întărirea legăturilor între provinciile românești, mărturisește străduința de a depăși diferențele de graiuri („noi dereptu aceia ne-amă silit, de în căt am putut, să izvodim aștia cum să înțelēgî toți...“).²² Sasul L. Toppeltin și maghiarul transilvănean Pál Kovács Lisznyai²³ cunosc și ei unitatea de neam a masei populației din țările române. Culese din toate părțile lor, din același veac al XVII-lea, aceste mărturii adevărate și ele — ca atîtea alte izvoare — concluzia, conform căreia acțiunea de unire a provinciilor noastre, înfăptuită sub conducerea lui Mihai Viteazul, pornind de la realități incontestabile, corespundea dezvoltării lor progresiste, potența procesul — care, de multă vreme, ducea ineluctabil la apropierea continuă și unirea țărilor române —, accentua reflectarea lui în conștiința oamenilor.

¹⁸ V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a II-a, vol. 30, 1964, p. 350—351. vol. 42, 1966, p. 302—303.

¹⁹ A. M. Lazarev, *Moldavskaja sovetskaja gosudarstvennost' i bessarabskij vopros*, Kișinև, „Cartea moldovenească“, 1974, p. 103, 109.

²⁰ M. Costin, *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, E.S.P.L.A., 1958, p. 207 (traducere românească a originalului polonez).

²¹ C. Cantacuzino stol., *Istoria Țării Românești*, ed. N. Cartoian și D. Simonescu, Craiova, „Scrisul românesc“, (1944), p. 70.

²² I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, I, Buc., J. V. Sococ, 1903, p. 170.

²³ *Gîndirea social-politică despre Unire (1859)*. *Culegere*, îngrij. acad. P. Constantinescu-Iași și D. Berindei, Buc., Edit. politică, 1966, p. 13—14, 17.

Ulterior, procesul amintit a devenit tot mai viguros. În condițiile ascuțirii crizei de sistem a feudalismului, ale formării națiunii și conștiinței naționale românești, ale nașterii și dezvoltării capitalismului în prima sa etapă, prin lupta maselor populare — în frunte cu forțele cele mai înaintate ale vremii — în chip firesc s-a alcătuit statul național român și a avut loc încheierea procesului său de formare. „În întreaga lume, epoca victoriei definitive a capitalismului asupra feudalismului a fost legată de mișcări naționale”.²⁴ „...Trezirea vieții naționale și a mișcărilor naționale, lupta împotriva oricărei asuprii naționale, crearea statelor naționale” este o tendință istorică în problema națională, precumpănind la începutul dezvoltării capitalismului.²⁵ „...Statul tipic, normal pentru perioada capitalistă, este statul național”.²⁶ Astfel încât, nerecunoașterea procesului istoric amintit frizează și ea renunțarea la metoda de cercetare a materialismului istoric.

Destule interpretări greșite se întâlnesc și cu referire la istoria universală. Unii istorici nemarxiști se abțin, de exemplu, în a nu disjunge perioadele devenirii sociale, scurse de la 1789 și pînă astăzi, considerîndu-le a alcătui o singură epocă, numită cînd modernă, cînd contemporană;²⁷ uneori, se consideră că și „epoca noastră” ar fi început pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea.²⁸ Este, desigur, în discuție nu o simplă problemă de terminologie: a numi „modernă”, „contemporană”, ori „a noastră” cutare sau cutare zonă temporală a istoriei universale. Avem de-a face cu o chestiune principială, de conținut: nerecunoșcîndu-se că la 1917 s-a încheiat o epocă (modernă) și a început alta (contemporană) în dezvoltarea umanității, se încearcă a se ignora un moment crucial al acestei dezvoltări. Dînd o înaltă apreciere revoluției franceze, subliniind marele său răsunset în lume de-a lungul unei întregi perioade istorice, totodată nu se poate neglija faptul că „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie... a inaugurat o epocă nouă în istoria omenirii...”²⁹ Delimitarea epocilor în cadrul istoriei naționale constituie însă o chestiune distinctă, ea rezolvîndu-se în chip diferit pentru fiecare țară în parte.

Norma generală de acțiune a istoricilor din țara noastră, trasată de P.C.R., este tocmai cercetarea strict științifică a istoriei, pe baza aplicării creatoare a materialismului dialectic și istoric; luarea în considerare a contribuțiilor de preț ale confrăților din toate țările, valorificate în lumina concepției și metodei noastre științifice; exprimarea corectă, nuanțată a rea-

²⁴ V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a II-a, vol. 25, 1964, p. 280.

²⁵ *Ibid.*, vol. 24, 1964, p. 136.

²⁶ *Ibid.*, vol. 25, p. 281.

²⁷ *Histoire universelle*, dir. M. Dunan, vol. 2, Paris, Larousse, (1961), p. 140—400, 413—417 („Les temps contemporains” sînt cuprinse între 1789 și 1960); H. L. Peacock, *Modern European History. 1789—1963*, London, Hamish Hamilton, (1966); etc.

²⁸ H. Herzfeld, *Die moderne Welt. 1789—1945*, (2. Auflage), II. Teil, Die Geschichte unserer Epoche. 1890—1945, (Braunschweig), Georg Westermann, (1957).

²⁹ *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Buc., Edit. politică, 1975, p. 22.

lității; servirea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în R. S. România, servirea cauzei păcii, prieteniei între popoare, democrației și socialismului în întreaga lume.

*
* *
*

Gîndurile exprimate în paginile precedente ilustrează, firește, numai cîteva din numeroasele idei, conținute în expunerea secretarului general al partidului la Congresul educației politice și culturii socialiste. Documentul a intrat în tezaurul teoretic și politic al P.C.R. și va orienta — împreună cu alte importante documente de partid — munca profesorilor-istorici, ca și a tuturor celorlalți activiști ai domeniului nostru ideologic.

LOUIS ROMAN